

DIVA 2.0

Diagnosztikus Interjú a Felnőttkori ADHD Felmérésére (DIVA)

Diagnostisch **I**nterview **V**oor **A**DHD bij volwassenen

DIVA
Foundation

*Diagnosztikus Interjú
a Felnőttkori ADHD
Felmérésére*

J.J.S. Kooij, MD, PhD & M.H. Francken, MSc
2010, DIVA Foundation, Hága, Hollandia

Záradék

A diagnosztikus interjú a felnőttkori ADHD felmérésére (DIVA) a DIVA Foundation, Hága, Hollandia (2010. augusztus) kiadványa. Az eredeti magyar fordítást Dr. Félegyházy Zsolt (MD, PhD) és Szomolai Dóra készítette, melyet a Zádory rendelő támogatott. A holland nyelvre történő visszafordítás a LinguaMED 2001Kft. Fordítóiroda. munkája. Lektorálta: Dr. Félegyházy Zsolt (MD, PHD) Marielle van Bussel, T.I. (Annet) Bron and dr. J.J. Sandra Kooij (MD, PhD), DIVA Foundation, 2016, március.

Átvéve A DSM-IV-TR *diagnosztikai kritériumai* című kiadványból, az Animula Kiadó engedélyével.

Ez a kiadvány alapos munka eredménye. Az idő folyamán egyes részei változhatnak. Ezért ebből a kiadványból jogok nem erednek. További információért és a jövőbeli frissítésekért látogasson el a www.divacenter.eu honlapra.

Bevezetés

Az ADHD (Figyelemhiányos Hiperaktivitás-zavar) felnőttkori diagnosztizálása céljából az ADHD gyermekkorban és felnőttkorban fennálló tüneteinek meghatározására kerül sor a DSM-IV kritériumai alapján.

A diagnózis fő kritériumai közé tartozik, hogy az ADHD tünetei a gyermekkorban kezdődtek és annak jellegzetes jegyei egész életen át megfigyelhetők egészen a jelenlegi kiértékelés pillanatáig. A tünetekkel járó károsodás az élet legalább két területén¹ (pl. az iskolában [vagy munkahelyen] és otthon) megfigyelhető. Mivel a felnőttkori ADHD egész életen át tartó rendellenesség, mely a gyermekkorban kezdődik, ezért szükséges a tüneteket, azok lefolyását és a diszfunkció szintjét többek között egy, a gyermekkorban viselkedésre irányuló, visszatekintő interjú segítségével lehet meghatározni. Amennyiben lehetséges, a páciens által adott információt ki kell egészíteni mások (többnyire szülők és közeli hozzátartozók) által adott információkkal, akik gyermekkoruk óta ismerik a páciensét².

A *felnőttkori ADHD-ra irányuló diagnosztikai interjú (DIVA)* alapja a DSM-IV kritériumrendszere, és ez az első strukturált, a felnőttkori ADHD esetében alkalmazható holland interjú. A DIVA-t J.J.S. Kooij és M.H. Francken fejlesztette ki és a korábbi félig strukturált felnőttkori ADHD interjú^{2,3} utódja.

Annak érdekében, hogy az ADHD valamennyi, összesen 18 kritériuma esetében megkönnyítsék annak megállapítását, hogy ezek mind a gyermekkorban, mind pedig a felnőttkorban jelen voltak illetve hiányoztak-e, az interjúban konkrét és realisztikus példák szerepelnek mind a jelenlegi mind a gyermekkorban viselkedéssel kapcsolatban. A példák a hágai PsyQ felnőttkori ADHD csoportban kezelt felnőtt ADHD páciensek jelenlegi viselkedéseinek leírásain alapulnak. A tünetekhez gyakran társuló, különféle típusú károsodásokkal kapcsolatos példákat is bemutatnak az élet öt területén: munka és oktatás, kapcsolatok és család, szociális érintkezés, szabadidő / hobbik, valamint önértékelés / énkép.

Amennyiben lehetséges, a DIVA felnőtt pácienseknél a partner és / vagy családtagok jelenlétében kerül felvételre, hogy egyidőben visszatekintő és kiegészítő (heteroanamnézis) információ gyűjthető legyen. A DIVA felvételének időtartama kb. egy-másfél óra.

A DIVA kizárólag az ADHD alaptüneteire kérdez rá, amelyek a DSM-IV alapján felállított diagnózishoz szükségesek, és nem vesz figyelembe egyéb pszichiátriai tüneteket, szindrómákat és zavarokat. Mindazonáltal mind gyermekeknél, mind felnőtteknél igen gyakran, mintegy az esetek 75%-ában előfordulnak társbetegségek. Ezért fontos az általános pszichiátriai vizsgálat elvégzése a gyakori egyéb tünetek, szindrómák és zavarok alapján. Az ADHD-ban leggyakrabban előforduló zavarok a félelem, a depresszió és a bipoláris zavar, kábítószerhasználat- és függőség, valamint alvás- és személyiség zavarok. Ezen zavarok mindegyikét ki kell vizsgálni. Ez elengedhetetlen ahhoz, hogy teljes képet kapjunk az ADHD-s páciens tünetegyütteséről, továbbá ahhoz is, hogy differenciált diagnózist állítsunk fel a felnőttkori ADHD-ról, és egyben kizárjunk más pszichiátriai zavarokat mint a felnőttkori ADHD tünetek elsődleges kiváltó okát².

Útmutató a DIVA felvételéhez

A DIVA három részből áll, melyek mind a gyermekkorra mind a felnőttkorra vonatkozólag felvételre kerülnek:

- Figyelemzavar kritériumai (A1)
- Hiperaktivitás/Impulzivitás kritériumai (A2)
- Az ADHD tüneteinek Kezdeté és a tünetek által okozott Diszfunkció

Kezdje az interjút a DSM-IV első kritériumcsoportjával *Figyelemzavar (A1)*, ezt követően folytassa a második kritériumcsoporttal *Hiperaktivitás / Impulzivitás (A2)*. Ilyen módon tegye fel mind a 18 kritériumra vonatkozó kérdéseket. Minden kérdést az alábbi módon tegyen fel:

Kérdezzen rá először a felnőttkorra (az elmúlt hat hónapban vagy régebb óta fennálló tünetekre), majd kérdezzen rá ugyanarra a tünetre a gyermekkorban (az öt és tizenkét éves kor közötti időszakban jelenlévő tünetekre)⁴⁻⁶. Olvasson fel minden egyes kritériumot teljes egészében, és kérdezze meg az interjúalanyt, hogy felismeri-e a problémát, majd kérje meg, hogy mondjon egy példát. A páciensek gyakran ugyanazokat a példákat mondják, melyek a DIVA-ban szerepelnek, s melyeket kipipálhatunk jelenlévő tünetekként. Ha az interjúalany nem ismeri fel a tüneteket vagy bizonytalan, hogy a válasz megfelel-e a kritériumnak, alkalmazza a megadott példákat egyesével. A viselkedési probléma vagy tünet akkor számít jelenlévőnek, ha gyakrabban fordul elő vagy komolyabb, mint egy hasonló életkorú vagy intelligenciájú csoportban, vagy ha diszfunkcióval párosul. Pipáljon ki minden példát, melyet a páciens leír vagy felismer. Ha más, a kritériumnak megfelelő példák kerülnek megemlítésre, ezeket adja meg az „Egyéb” rovatban. Ahhoz, hogy egy kritériumot teljesültnak tekinthessünk, nem kell a páciensnek minden példát felismernie. A lényeg, hogy a vizsgálatot végző személy világos képet kapjon az egyes kritériumok jelenlétéről vagy hiányáról.

Kritériumként kérdezze meg a partnert vagy hozzátartozókat, hogy egyetértenek-e ezzel, és tudnak-e esetleg más, a kritériumhoz kapcsolódó példákat említeni. A partner általában a felnőttkorról számol be, a család (leggyakrabban a szülők vagy egy idősebb családtag) pedig a gyermekkorról. A vizsgálatot végző személy klinikai tapasztalata/ítélete alapján dönt a pontozásról. Ha a válaszok ellentmondásosak, az a szabály érvényesül, hogy a páciens rendszerint a legjobb informátor⁷.

A partner és a család által adott információ mindenekelőtt kiegészítésként szolgál a páciens által szolgáltatott adatokhoz, melyek által a lehető legpontosabb képet igyekszünk kapni a páciens jelenlegi és gyermekkori

viselkedéséről. A családtagok által szolgáltatott heteroanamnézis elsősorban a gyermekkorral kapcsolatban hasznos. Sok páciensnek nehézséget okoz, hogy saját korábbi viselkedésére visszaemlékezzen. Sokan tisztán emlékeznek a tíz és tizenkét év közötti időszakra, de nehézségeik vannak az alsóbb iskolaévekkel.

A vizsgálatot végző személy kritériumként a klinikai tapasztalata / ítélete alapján dönt a tünetek jelenlétéről illetve hiányáról mindkét életszakaszban, miután minden érintett információját felhasználta. Amennyiben nincs lehetőség heteroanamnézisére, a páciens anamnézise alapján kerül sor a diagnózis felállításra. Az esetlegesen rendelkezésre álló iskolai beszámolók segíthetnek nagyobb belátást nyerni a gyermekkori tünetekbe, melyek az osztályban tűntek fel és felhasználhatjuk ezeket a diagnózis alátámasztásához. A tüneteknek akkor van klinikailag jelentőségük, ha komolyabbak és / vagy gyakrabban fordulnak elő, mint a kortársaknál, vagy diszfunkciót eredményeztek.

A tünetek kezdete és a tünetek által okozott diszfunkció

A harmadik, a Tünetek kezdete és a tünetek által okozott diszfunkció című rész, a diagnosztikai kritériumok alapvető fontosságú része. Derítse ki, hogy a páciensnél mindig fennálltak-e az adott tünetek, és ha igen, akkor az egyes tünetek már a hetedik életévet megelőzően jelen voltak-e. Ha később kezdődtek, adja meg, mely életkorban.

Olvassa fel ekkor a különböző területeken megfigyelhető diszfunkcióra utaló példákat, először a felnőttkori, majd ezt követően a gyermekkorra vonatkozó példák esetében. Jelölje meg azokat a példákat, melyeket a páciens felismert, és jelezze, hogy az adott károsodás a funkció két vagy több területét érinti-e. A diagnózis felállításához legalább közepes diszfunkció szükséges legalább két szituációban, úgy mint: munka és oktatás, kapcsolatok és család, szociális érintkezés, szabadidő / hobbik, valamint önértékelés / énkép.

A tünetek összegzése és a pontozási formula

Adja meg a *Figyelemzavar tünetei (A1)* és a *Hiperaktivitás / Impulzivitás tünetei (A2)* összegzésénél, hogy a 18 kritérium közül melyek kaptak mindkét életszakaszban pontot és adja meg külön is, hogy a Figyelemzavar és a Hiperaktivitás / Impulzivitás kritériumai közül összesen hány kapott pontot. Végül adja meg a pontozási formulán, hogy a kritériumok száma az egyes tünettartományoknál (Figyelemzavar és Hiperaktivitás / Impulzivitás)

meghaladja-e a hatot. Adja meg minden tünettartományánál, hogy van-e utalás a tünetek életre szóló fennállására, hogy a tünetek párosulnak-e korlátozásokkal, és a korlátozások legalább két területen jelentkeznek-e, és más pszichiátriai zavarral nem magyarázhatók. Adja meg, hogy a heteroanamnézis és az esetleges iskolai beszámolók milyen mértékben támasztják alá a diagnózist. Végül vonja le a következtetést, hogy felállítható-e az ADHD diagnózisa és melyik altípusa (a DSM-IV kód szerint) alkalmazandó.

Útmutató a páciensnek

Ennek az interjúnak a segítségével megvizsgáljuk Önnél az ADHD tüneteit, mind gyermek- és felnőttkorban. A kérdések alapjául a DSM-IV szerint meghatározott hivatalos ADHD kritériumok szolgálnak. Minden kritériumnál megkérdezzük Önt, hogy felismeri-e a problémát. Segítségül az interjú során végig példákat fogok mondani Önnek, amelyek leírják, hogy gyermekek és felnőttek milyen módon szenvedhetnek az ADHD tüneteitől. Először Önnek teszem fel a kérdéseket, majd ugyanazon kérdéseket esetleges partneréhez, családtagjaihoz intézem. Partnere valószínűleg felnőtt kora óta ismeri Önt, ezért őt arra kérem, hogy erről az időszakról beszéljen; családjának valószínűleg nagyobb betekintése van az Ön gyermekkori viselkedésébe. Mindkét életszakaszt meg kell világítanunk ahhoz, hogy az ADHD diagnózisát fel tudjuk állítani.

Referenciák

1. A DSM-IV-TR diagnosztikai kritériumai, Animula Kiadó, 2001.
2. Diagnostic Interview for ADHD in Adults 2.0 (DIVA 2.0), in: Kooij, JJS. Adult ADHD. Diagnostic assessment and treatment. Springer 2012.
3. Kooij JJS, Francken MH: Diagnostisch Interview Voor ADHD (DIVA) bij volwassenen. Online elérhető a www.kenniscentrumadhdbijvolwassenen.nl oldalon, 2007, angolul kiadva a 2. számú referencia alapján.
4. Applegate B, Lahey BB, Hart EL, Biederman J, Hynd GW, Barkley RA, Ollendick T, Frick PJ, Greenhill L, McBurnett K, Newcorn JH, Kerdyk L, Garfinkel B, Waldman I, Shaffer D: Validity of the age-of-onset criterion for ADHD: a report from the DSM-IV field trials. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 1997; 36(9):1211-21.
5. Barkley RA, Biederman J: Toward a broader definition of the age-of-onset criterion for attention-deficit hyperactivity disorder. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 1997;36(9):1204-10.
6. Faraone SV, Biederman J, Spencer T, Mick E, Murray K, Petty C, Adamson JJ, Monuteaux MC: Diagnosing adult attention deficit hyperactivity disorder: are late onset and subthreshold diagnoses valid? *Am J Psychiatry* 2006;163(10):1720-9.
7. Kooij JJS, Boonstra AM, Willemsen-Swinkels SHN, Bekker EM, De Noord I, Buitelaar JL: Reliability, validity, and utility of instruments for self-report and informant report regarding symptoms of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder (ADHD) in adult patients. *J Atten Disorders* 2008; 11(4):445-458.

Átvéve A DSM-IV-TR diagnosztikai kritériumai című kiadványból, az Animula Kiadó engedélyével.

Páciens neve

Születési dátum

Neme N / F

Felvétel időpontja

Felvevő neve

Páciens azonosító

1. rész: A figyelemzavar tünetei (DSM-IV A1 kritériumok)

Útmutató: Felnőttkorban a tüneteknek az elmúlt 6 hónapban jelen kell lenniük. A gyermekkori tünetek elsősorban az 5-12 év közötti időszakkal kapcsolatosak. Az ADHD-nak tulajdonított tünet krónikus, vonás-szintű lefolyású, és nem lehet időszakos.

A1

Gyakran nem figyel megfelelően a részletekre, vagy gondatlan hibákat vét a munkában vagy más tevékenységekben? *Hogyan volt ez gyermekkorában?*

Példák a felnőttkorból

- Hibákat vét hanyagságból
- Lassan dolgozik, hogy elkerülje a hibákat
- Nem olvassa el az instrukciókat megfelelően
- Nehezen dolgozik a bonyolult feladatokban
- Túl sok időbe telik megoldani bonyolultabb feladatokat
- Elvész a részletekben
- Túl gyorsan dolgozik és emiatt hibákat vét
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Példák a gyermekorból

- Hibákat vét hanyagságból az iskolai feladatokban
- Hibát vét, mert nem elég alaposan olvasta el a kérdést
- Megválaszolatlanul hagyja a kérdést, mert nem olvasta el alaposan
- A tesztlap túloldalát megválaszolatlanul hagyja
- Mások is említették a gondatlan feladatvégzést
- Nem ellenőrzi a házi feladatban a válaszokat
- Túl sok időbe telik megoldani bonyolultabb feladatokat
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

A2

Gyakran jelent nehézséget, hogy figyelmét az adott feladaton tartsa? *Hogyan volt ez gyermekkorában?*

Példák a felnőttkorból

- Nehézséget jelent a figyelmét a feladaton tartani*
- Gyorsan szétszóródik a figyelme a saját gondolatai vagy asszociációi hatására
- Nehezebbé esik végignézni egy filmet vagy kiolvasni egy könyvet*
- Könnyen ráun dolgokra*
- Újra feltesz kérdéseket azokkal a témákkal kapcsolatban, melyet már megbeszéltek
- Egyéb:

* Hacsak annak tárgya igazán érdekes (pl. számítógép vagy hobbi)

A tünet jelen van? Igen / Nem

Példák a gyermekkorból

- Nehézséget jelent a figyelmét az iskolai feladaton tartani
- Nehézséget jelent a játékban figyelni*
- Könnyen szórakozottá válik
- Nehézséget jelent a koncentráció*
- Szükséges struktúra ahhoz, hogy ne legyen szórakozott
- Hamar elunja a tevékenységeket*
- Egyéb:

* Hacsak annak tárgya igazán érdekes (pl. számítógép vagy hobbi)

A tünet jelen van? Igen / Nem

A3

Gyakran úgy tűnik, mintha nem hallaná, mikor közvetlenül Önhöz beszélnek? *Hogyan volt ez gyermekkorában?*

Példák a felnőttkorból

- Álmodozó vagy a gondolataiba merült
- Nehezebbé esik egy beszélgetésre koncentrálni
- A beszélgetést követően nem emlékszik annak tartalmára
- Gyakran vált témát beszélgetésekben
- Mások megjegyzik, hogy valahol máshol jár
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Példák a gyermekkorból

- Nem tudja, hogy a szülő/tanár mit mondott
- Álmodozó vagy a gondolataiba merült
- Csak akkor figyel, ha a szemébe néznek vagy emelt hangon beszélnek hozzá
- Gyakran újra meg kell szólítani
- A feltett kérdést meg kell ismételni
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

A4

Gyakran nem követi az instrukciókat, vagy elmarad a munka befejezése, vagy problémát jelent a kötelességeknek eleget tenni a munkahelyén? *Hogyan volt ez gyermekkorában (házi feladat készítésénél szemben a munkával)?*

Példák a felnőttkorból

- Több dolgot csinál egyidejűleg anélkül, hogy befejezné azokat
- Nehezen fejezi be azokat a dolgokat, amik már nem érdekesek számára
- Szüksége van határidőre, hogy befejezze a dolgokat
- Nehezen fejezi be az adminisztratív munkát
- Nehezen követi egy használati utasítás instrukcióit
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Példák a gyermekorból

- Nehezen követi az instrukciókat
- Nehezen követi a több lépésből álló instrukciókat
- Nem fejez be dolgokat
- Nem készíti el vagy nem hozza el a házi feladatokat
- Szüksége van struktúrára, hogy befejezze a feladatokat
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

A5

Gyakran van nehézsége feladatok és tevékenységek megszervezésében? *Hogyan volt ez gyermekkorában?*

Példák a felnőttkorból

- Nehezen tervezi meg a napi tevékenységeket
- Otthona/munkahelye rendetlen
- Túl sok dolgot tervez vagy nem hatékony a tervezésben
- Ugyanarra az időpontra több dolgot is szervez (kettős könyvelés)
- Késik
- Nem képes használni a naptárt, tervezőt
- Rugalmatlan, mert a napi sémához köti magát
- Rossz az időérzéke
- Készít tervezőt, de nem használja
- Másokra van szüksége ahhoz, hogy strukturálják tevékenységeit
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Példák a gyermekorból

- Nehézséget jelent időre elkészülnie
- Szobája/asztala rendetlen
- Nehézséget jelent egyedül játszania
- Nehézséget jelent feladatok vagy játék megtervezése
- Dolgait kuszán végzi
- Késik
- Rossz az időérzéke
- Nehéz fenntartania az érdeklődését
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

A6

Gyakran elkerüli, hogy részt vegyen azokban a feladatokban, melyek tartós mentális erőfeszítést igényelnek (elégedetlenkedik vagy húzódozik az elvégzésétől)? *Hogyan volt ez gyermekkorában?*

Példák a felnőttkorból

- Először a legkönnyebb, legszórakoztatóbb feladatokat végzi el
- Gyakran elhalasztja a nehéz vagy unalmas teendőket
- Halogatja a dolgokat, így kicsúszik a határidőből
- Kerüli az olyan monoton munkát, mint adminisztráció
- Nem szereti a mentális erőfeszítést igénylő olvasást
- Kerüli azon feladatokat, melyek nagyobb koncentrációt igényelnek
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Példák a gyermekorból

- Kerüli a házi feladatot vagy húzódozik az elkészítésétől
- Keveset olvas és nem szereti a mentális erőfeszítéssel járó olvasást
- Kerüli azon feladatokat, melyek nagyobb koncentrációt igényelnek
- Azon tantárgyak kerülése, ami nagyobb koncentrációt igényelnek
- Gyakran halogat nehéz vagy unalmas feladatokat
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

A7

Gyakran elveszíti a feladatokhoz vagy tevékenységekhez szükséges dolgokat? *Hogyan volt ez gyermekkorában?*

Példák a felnőttkorból

- Elhagyja tárcáját, kulcsait vagy naptárját
- Gyakran elfelejt dolgokat
- Elhagyja a munkájához szükséges iratokat
- Sok időt tölt dolgai keresésével
- Pánikol, ha valaki elpakolja a dolgait
- Rossz helyre pakol
- Elhagyja jegyzeteit, listáit vagy telefonszámait
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Példák a gyermekorból

- Elhagyja órarendjét, tollát, tornafelszerelését és egyéb dolgait
- Elveszíti játékait, ruháit vagy a házi feladatát
- Sok időt tölt dolgai keresésével
- Pánikol, ha valaki elpakolja a dolgait
- Szülei/tanárai is említik, hogy elhagyja a dolgait
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

A8

Gyakran elvonják a figyelmét külső ingerek? *Hogyan volt ez gyermekkorában?*

Példák a felnőttkorból

- Nehezebbé esik kizárni a külső ingereket
- Ha megzavarják, nehezen veszi fel a fonalat újra
- Könnyen megzavarják zajok és egyéb események
- Könnyen megzavarja mások beszélgetése
- Nehezen szűri/szelektálja az információt
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Példák a gyermekkorból

- Gyakran kinéz az ablakon a tanteremből
- Könnyen megzavarják zajok és egyéb események
- Miután kizökölt, nehezen veszi fel újra a fonalat
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

A9

Gyakran feledékeny a napi tevékenységekben? *Hogyan volt ez gyermekkorában?*

Példák a felnőttkorból

- Elfelejt a találkozót és egyéb kötelességeit
- Otthoz felejt kulcsait, naptárját, stb.
- Gyakran emlékeztetni kell a találkozóra
- Vissza kell fordulnia, hogy magához vegye otthon hagyott dolgait
- Listákat használ, hogy biztos legyen benne, nem felejtett el valamit
- Elfelejt átnézni a napi teendőit
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Példák a gyermekkorból

- Elfelejt a találkozót vagy instrukciókat
- Gyakran emlékeztetni kell dolgokra
- Feladat közben elfelejt, hogy mit is kell csinálnia
- Elfelejt dolgokat elvinni magával az iskolába
- Bent hagyja a holmiját az iskolában vagy barátoknál
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Kiegészítés az A kritériumokhoz

Felnőttkor: Többször előfordulnak a figyelemzavar ezen tünetei Önnél, mint más átlagembereknél, vagy gyakran észreveszi Önmagán ezeket másokkal összehasonlítva?

Igen / Nem

Gyermekkor: Többször előfordultak a figyelemzavar ezen tünetei Önnél, mint más gyerekeknél, vagy gyakran észrevette magán ezeket más gyerekekkel összehasonlítva?

Igen / Nem

2. rész: A hiperaktivitás/impulzivitás tünetei (DSM-IV A2 kritériumok)

Útmutató: felnőttkorban a tüneteknek az elmúlt 6 hónapban jelen kell lenniük. A gyermekkori tünetek elsősorban az 5-12 év közötti időszakokkal kapcsolatosak. Az ADHD-nak tulajdonított tünet krónikus, vonás-szintű lefolyású, és nem lehet időszakos.

H/I 1

Gyakran babrál kézzel-lábbal, vagy gyakran fészkelődik az ülésen? *Hogyan volt ez gyermekkorában?*

Példák a felnőttkorból

- Nehezeére esik nyugodtan ülnie
- Izeg-mozog a lába
- Nyomkodja a tollát vagy játszik valamivel
- Babrál a hajával vagy a körmét piszkálja
- Képes uralkodni a nyugtalanságon, de ennek feszültség az eredménye
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Példák a gyermekkorból

- Szülők gyakran mondják, hogy „ülj nyugton” vagy hasonlót
- Izeg-mozog a lába
- Nyomkodja a tollát vagy játszik valamivel
- Babrál a hajával vagy a körmét piszkálja
- Képtelen nyugodtan ülve maradni a széken
- Képes uralkodni a nyugtalanságon, de ennek feszültség az eredménye
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

H/I 2

Gyakran elhagyja a helyét olyan szituációkban, amikor az ülve maradást várják el? *Hogyan volt ez gyermekkorában?*

Példák a felnőttkorból

- Kerüli a szimpóziumokat, előadásokat, templomlátogatást, stb.
- Inkább mászkál, mintsem ülne
- Nem tud hosszan ülve maradni, mozognia kell
- Feszültté válik, ha nyugton kell ülnie
- Kifogásokat talál, hogy felálljon és mászkálhasson
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Példák a gyermekkorból

- Gyakran feláll az osztályteremben vagy evés közben
- Nehézséget jelent ülve maradni az iskolában vagy evés közben
- Figyelmeztetni kell, hogy maradjon ülve
- Kifogásokat talál, hogy körbe mászkálhasson
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

H/I 3

Gyakran érzi magát nyugtalannak? *Hogyan volt ez gyermekkorában?*

Példák a felnőttkorból

- Belső feszültség-, vagy nyugtalanságérzése van
- Folyamatosan olyan érzése van, hogy csinálnia kell valamit
- Nehezeére esik ellazulnia
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Példák a gyermekkorból

- Mindig körbeszaladgál
- Felmászik a bútorokra, ugrál a kanapén
- Fára mászik
- Belső nyugtalanságot érez
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

H/I 4

Gyakran esik nehezeére valamilyen szabadidős tevékenységet nyugodtan elvégeznie? *Hogyan volt ez gyermekkorában?*

Példák a felnőttkorból

- Olyan helyzetekben beszél, mikor nem szabadna
- Könnyen pökhendi lesz társaságban
- Túl hangos a különböző szituációkban
- Nehezeére esik tevékenységeit csendben végeznie
- Nehezeére esik halkán beszélni
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Példák a gyermekkorból

- Nagyhangú játék közben vagy az osztályban
- Nem képes csendben filmet vagy tévét nézni
- Meg kell kérni, hogy legyen csendben vagy nyugodjon le
- Könnyen pimasz lesz mások előtt
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

H/I 5

Gyakran izeg-mozog, vagy cselekszik úgy, mint akit „felhúztak”? *Hogyan volt ez gyermekkorában?*

Példák a felnőttkorból:

- Folyamatosan csinál valamit
- Túl sok energiája van, mehetnékje támad
- Nehezebbé esik érezni a határait
- Nehezebbé esik elengedni valamit, amit éppen csinál
- Egyéb:

Példák a gyermekkorból:

- Állandóan elfoglalt
- Kimondottan aktív otthon és az iskolában
- Rengeteg energiája van
- Állandóan mehetnékje van, túlhajtott
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

A tünet jelen van? Igen / Nem

H/I 6

Gyakran beszél sokat? *Hogyan volt ez gyermekkorában?*

Példák a felnőttkorból

- Olyan sokat beszél, hogy környezete elunja
- Úgy ismert, mint aki folyamatosan beszél
- Nehezebbé esik befejeznie a beszédet
- Hajlamos sokat beszélni
- Nem ad elég teret másoknak a beszélgetésekben
- Sok szóra van szüksége, hogy elmondjon valamit
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Példák a gyermekkorból

- Locsi-fecsinek tartott
- Tanárok/szülők gyakran kérik, hogy legyen csöndben
- Iskolai értékelőkben arról számolnak be, hogy sokat beszél
- Megbüntetik mert sokat beszél
- Feltart másokat a sok beszéddel az iskolai feladat elvégzésében
- Nem hagy teret másoknak a beszélgetésekben
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

H/I 7

Gyakran kimondja a választ még mielőtt a kérdés befejeződött volna? *Hogyan volt ez gyermekkorában?*

Példák a felnőttkorból

- Fecsegős, ami a szívéen az a száján
- Kimondja a dolgokat, mielőtt gondolkodna
- Kimondja a választ, mielőtt a másik befejezte volna a kérdést
- Befejezi mások mondandóját
- Tapintatlan
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Példák a gyermekkorból

- Fecsegős, kimondja a dolgokat mielőtt gondolkodna
- Elsőnek akar válaszolni a kérdésekre az iskolában
- Kimondja a választ akkor is, ha hibás
- Félbeszakít másokat mielőtt az a mondatot befejezné
- Tapintatlanul közbevág
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

H/I 8

Gyakran van nehézsége a várakozással? *Hogyan volt ez gyermekkorában?*

Példák a felnőttkorból

- Nehezeére esik sorban állni, előrefurakszik
- Nehezeére esik türelmesen várni a dugóban
- Nehezeére esik kivárni a sorát beszélgetésekben
- Türelmetlen
- Gyorsan belekezd kapcsolatokba, új állásba, vagy kilép ezekből türelmetlensége miatt
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Példák a gyermekkorból

- Nehezeére esik kivárni a sorát csoportfoglalkozásokon
- Nehezeére esik kivárni a sorát az osztályban
- Mindig első játékban vagy beszédben
- Gyorsan türelmetlenné válik
- Körülnézés nélkül átmegy az úton
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Gyakran félbeszakítja mások tevékenységeit, vagy másokat megzavar? *Hogyan volt ez gyermekkorában?*

Példák a felnőttkorból

- Könnyen beleavatkozik mások tevékenységeibe
- Félbeszakít másokat
- Kérés nélkül megzavarja mások tevékenységeit
- Mások megjegyzik, hogy beleavatkozik dolgaikba
- Nehezen tartja tiszteletben mások határait
- Mindenről van véleménye, amit rögtön ki is mond
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Példák a gyermekorból

- Nekiütözik a játékban másoknak
- Félbeszakítja mások beszélgetését
- Mindenre reagál
- Képtelen várni
- Egyéb:

A tünet jelen van? Igen / Nem

Kiegészítés az A kritériumokhoz

Felnőttkor:

Többször előfordulnak a hiperaktivitás/impulzivitás ezen tünetei Önnél, mint más átlagembereknél, vagy gyakran észreveszi Önmagán ezeket másokkal összehasonlítva?

Igen / Nem

Gyermekkor:

Többször előfordultak a hiperaktivitás/impulzivitás ezen tünetei Önnél, mint más gyerekeknél, vagy gyakran észrevette magán ezeket más gyerekekkel összehasonlítva?

Igen / Nem

3. rész: A tünetek következtében létrejött funkciózavar (DSM-IV B, C és D kritériumok)

B kritérium

Mindig is jelen voltak Önnél a figyelemzavar és/vagy hiperaktivitás/impulzivitás tünetei?

- Igen (számos tünet volt előtérben 7 éves kortól)
- Nem

Ha fent nemmel válaszolt, a tünetek évesen kezdődtek

C kritérium

Mely helyzetekben volt/van problémája a felsorolt tünetekkel kapcsolatban?

Felnőttkor

Munka/tanulás

- Nem fejezte be a munkához szükséges tanulmányait
- Végzettsége alatti munkát végez
- Gyorsan ráun egy munkahelyre
- Sok rövididejű állása volt
- Nehezebbé esik adminisztratív munkát végezni
- Nem léptetik elő
- Munkájában képességei alatt teljesít
- Kirúgták vagy felmondott munkahelyén
- Tünetek miatt gyakran beteg vagy betegállományban van
- Magas IQ kompenzálja a funkciókiesést
- Külső struktúra kompenzálja a funkciókiesést
- Egyéb:

Kapcsolatok és/vagy család

- Gyorsan ráun kapcsolataira
- Impulzívan kezd-, vagy szakít meg kapcsolatot
- Egyenetlen partnerkapcsolatok a tünetek miatt
- Kapcsolati problémák, sok vita, intimitás hiánya
- Elvált a tünetei következtében
- Szexuális problémák tünetei miatt
- Nevelési problémák tünetei következtében
- Problémát jelent a háztartás/adminisztráció
- Anyagi problémák vagy játékszenvedély
- Nem mer belekezdeni kapcsolatba
- Egyéb:

Gyermek- és serdülőkor

Tanulás

- Alacsonyabb iskolai végzettség mint ami az IQ alapján elvárható
- Lemaradt (osztályt ismételt) a koncentrációs zavarok miatt
- Nem fejezte be, vagy kirúgták az iskolából
- Tanulmányait tovább tartott befejezni a szokásosnál
- Az IQ-hoz illő végzettséget nagyobb erőfeszítéssel éri el
- Nehézséget okoz elvégezni a házi feladatot
- Speciális oktatásban részesült tünetei miatt
- Tanárok megjegyezték viselkedését, koncentrációját
- Kisebb károsodás a magasabb IQ következtében
- Kisebb károsodás a külső struktúrának köszönhetően
- Egyéb:

Család

- Gyakori viták testvéreivel
- Gyakori büntetés vagy szökés
- Kevesebb kommunikáció a családdal a konfliktusok nyomán
- A normálisnál hosszabb ideig tartó rendszer a szülők részéről
- Egyéb:

Felnőttkor (folytatás)

Szociális érintkezés

- Gyorsan ráun szociális kapcsolataira
- Nehezen tart fenn szociális kapcsolatokat
- Konfliktusok kommunikációs nehézségek miatt
- Nehézséget jelent szociális kapcsolatokat teremteni
- Alacsony önértékesítő képesség a negatív tapasztalatok következtében
- Nem figyelmes (pl. elfelejt üdvözlőkártyát küldeni/felköszönteni/felhívni másokat, stb.)
- Egyéb:

Szabadidő/hobbi

- Nehezebb esik szabadság alatt kikapcsolódni
- Sokat kell sportolnia ahhoz, hogy ellazuljon
- Sérüléseket szenved a sok sport következtében
- Képtelen befejezni egy könyvet vagy végignézni egy filmet
- Állandóan elfoglalt, így kifárad
- Hamar ráun a hobbijaira
- Autóbalesetet okozott, gondatlanul vezet autót
- Szenzoros élménykereső vagy túl sok kockázatot vállal
- Hatósági/rendőrségi ügyek
- Túl gyorsan eszik, habzsol
- Egyéb:

Önértékelés/éncép

- Mások kritikái elbizonytalanítják
- Negatív éncép a hibái következtében
- Mikor új dologba kezd, fél a sikertelenségtől
- Kritikákra erőteljesen reagál
- Perfekcionista
- Szorongás az ADHD tüneteinek következtében
- Egyéb:

Gyermek- és serdülőkor (folytatás)

Szociális érintkezés

- Nehezen tart fenn szociális kapcsolatokat
- Konfliktusok kommunikációs nehézségek miatt
- Nehezen kezd szociális kapcsolatokat
- Alacsony önértékesítő képesség negatív tapasztalatok következtében
- Kevés barátja van
- Kötelkedő
- Kizárják, nem engedik be a csoportok
- Erőszakos
- Egyéb:

Szabadidő/hobbi

- Nehezebb esik a szünetben kikapcsolódni
- Sokat kell sportolnia ahhoz, hogy ellazuljon
- Sérüléseket szenved a sok sport miatt
- Képtelen befejezni egy könyvet vagy végignézni egy filmet
- Állandóan elfoglalt, így kifárad
- Hamar ráun a hobbijaira
- Szenzoros élménykereső vagy túl sok kockázatot vállal
- Hatósági/rendőrségi ügyek
- Nagy számú baleset
- Egyéb:

Önértékelés/éncép

- Mások kritikái elbizonytalanítják
- Negatív éncép a hibái következtében
- Mikor új dologba kezd, fél a sikertelenségtől
- Kritikákra erőteljesen reagál
- Perfekcionista
- Egyéb:

Felnőttkor: Bizonyítható a funkciózavar ≥ 2 területen?

Igen / Nem

Gyermek-és serdülőkor: Bizonyítható a funkciózavar ≥ 2 területen?

Igen / Nem

Interjú vége. Kérem, folytassa az összegzéssel.

Egyéb részletek:

Az A és H/I tünetek összegzése

Írja be, mely kritériumokat jelölte meg az 1 és 2 részben *nie podlicz*

DSM-IV TR kritérium	Tünet	Felnőttkori jelenlét	Gyermek-kori jelenlét
A1a	A1. Gyakran nem figyel megfelelően a részletekre, vagy gondatlan hibákat vét a munkában vagy más tevékenységekben		
A1b	A2. Gyakran jelent nehézséget, hogy figyelmét az adott feladaton vagy játékon tartsa		
A1c	A3. Gyakran úgy tűnik, mintha nem hallaná, mikor közvetlenül Önhöz beszélnek		
A1d	A4. Nem követi az instrukciókat, vagy elmarad a munka befejezése, vagy problémát jelent a kötelességeknek eleget tenni az iskolai feladatokban vagy a munkahelyén		
A1e	A5. Gyakran van nehézsége feladatok és tevékenységek megszervezésében		
A1f	A6. Gyakran elégedetlen vagy elkerüli, hogy részt vegyen azokban a feladatokban, melyek tartós mentális erőfeszítést igényelnek		
A1g	A7. Gyakran elveszíti a feladatokhoz vagy tevékenységekhez szükséges dolgokat		
A1h	A8. Gyakran elvonják a figyelmét külső ingerek		
A1i	A9. Gyakran feledékeny a napi tevékenységekben		
Figyelemzavar tüneteinek összesítése		<input type="text"/> / 9	<input type="text"/> / 9
A2a	H/I 1. Kézze-lábbal babrál, vagy gyakran fészkelődik az ülésen		
A2b	H/I 2. Gyakran elhagyja a helyét olyan szituációkban, az osztályteremben amikor az ülve maradást várják el		
A2c	H/I 3. Gyakran érzi magát nyugtalanak, szaladgál körbe vagy mászik fel amikor az nem megengedett		
A2d	H/I 4. Gyakran esik nehezeére valamilyen szabadidős tevékenységet csendben, nyugodtan elvégeznie		
A2e	H/I 5. Gyakran izeg-mozog, vagy cselekszik úgy, mint akit „felhúztak”		
A2f	H/I 6. Gyakran beszél sokat		
A2g	H/I 7. Gyakran kimondja a választ még mielőtt a kérdés befejeződött volna		
A2h	H/I 8. Gyakran van nehézsége a várakozással		
A2i	H/I 9. Gyakran félbeszakítja mások tevékenységeit, vagy másokat megzavar		
Hiperaktivitás/Impulzivitás tüneteinek összesítése		<input type="text"/> / 9	<input type="text"/> / 9

Pontozási formula

DSM-IV A kritérium	Gyermekkor: Az A csoport jellemzőinek száma ≥ 6 ? A H/I csoport jellemzőinek száma ≥ 6 ?	☐ Igen / ☐ Nem ☐ Igen / ☐ Nem
	Felnőttkor:* Az A csoport jellemzőinek száma ≥ 6 ? A H/I csoport jellemzőinek száma ≥ 6 ?	☐ Igen / ☐ Nem ☐ Igen / ☐ Nem
DSM-IV B kritérium	Jelen van a jellemzők élethosszig tartó mintázata?	☐ Igen / ☐ Nem
DSM-IV C és D kritérium	A jellemzők és a funkcióromlás kiterjednek az élet legalább két főbb területére?	
	Felnőttkor Gyermekkor	☐ Igen / ☐ Nem ☐ Igen / ☐ Nem
DSM-IV E kritérium	A jellemzők nem magyarázhatók jobban más pszichiátriai kórképpel	☐ Nem Igen, és <input type="text"/>
	A diagnózist alátámasztja egyéb kiegészítő információ? Szülő/testvér/mások: <input type="text"/> ** Partner/barát/mások, névvel: <input type="text"/> ** Iskolai beszámoló 0 = nincs/kevés bizonyíték 1 = néhány bizonyíték 2 = egyértelmű bizonyíték	☐ N.a. ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ N.a. ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ N.a. ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 Magyarázat: <input type="text"/>
	ADHD diagnózisa***	☐ Nem Igen, altípusa ☐ 314.01 Kombinált típus ☐ 314.00 Főleg figyelemhiányos ☐ 314.01 Főleg hiperaktív-impulzív

* Kutatási eredmények alapján, felnőtt korban az ADHD diagnózisának megállapításához a figyelemzavar és hiperaktivitás/impulzivitás jellemzőiből 4 vagy több szükséges. Kooij e.a., Internal and external validity of Attention-Deficit Hyperactivity Disorder in a population- based sample of adults. Psychological Medicine 2005; 35(6):817-827. Barkley RA: Age dependent decline in ADHD: True recovery or statistical illusion? The ADHD Report 1997; 5:1-5.

** Jelezze, kitől származik a járulékos információ.

*** Amennyiben a megállapított altípus eltér gyermek-, és felnőttkorban, a jelenlegi felnőtt altípus domináljon a diagnózisban.

DIVA 2.0

MAGYAR

DIVA
Foundation

*Diagnosztikus Interjú
a Felnőttkori ADHD
Felmérésére*